

Lesformulier Rozet & Onderwijs

Stilleven met een geheime boodschap

Discipline:	Beeldend en Digitaal
Groep	Groep 4-8
Beeld	Stillevens in de klas - 2013
Lesdoelen:	De leerling kan bij het fotograferen variëren in het gebruik van kader en compositie. De leerling kan een bewuste beeldcompositie maken met behulp van kadrering (close-up, totaal, half-totaal) en camerastandpunten (ooghoogte, kikkers- en vogelperspektief).
Competenties/vermogens SLO:	Oriënteren: De leerling kan in een beschouwingsgesprek de relatie leggen tussen vorm, betekenis en materiaal. Onderzoeken: De leerling kan binnen de context gericht experimenteren en mogelijkheden uitproberen.
Duur:	2 x 45-90 min
Onderwerp/thema:	Symboliek in schilderijen en foto's. Is makkelijk te koppelen aan het tijdvak 6 1600-1700 - Regenten en Vorsten = oftewel Kolonialisme + Handelskapitalisme
Vorbereiding voor de les:	Ideaal nemen de leerlingen bijzondere voorwerpen met een verhaal of betekenis die alleen zij kennen vanuit thuis mee, die ergens symbool voor staan... b.v. een mooi kistje, schelpje, een speciale steen, een vaasje.
Benodigheden voor de les:	Camera's, eventueel gekleurde grote vellen papier of lappen stof voor een rustigere achtergrond, eventueel zaklampen
Organisatie / locatie:	In de klas op verschillende tafels.
Auteur:	Anneke Ingwersen

Lesbeschrijving	De les is opgebouwd aan de hand van fases van het creatief proces. Oriënteren <i>(Fase waarin we de leerlingen willen prikkelen, openstellen, nieuwsgierig maken)</i> Bekijk samen de stillevens.(bijlage of ppt). In 16de en 17de eeuw vergaarde Nederland veel rijkdom door handel te drijven met de hele wereld. Daardoor kregen ook de kunstenaars te maken met voorwerpen uit de hele wereld (tulpen uit Turkije, citroenen uit Spanje...) Zo schilderden Nederlandse/Vlaamse schilders voor het eerst stillevens, opstellingen van gewone voorwerpen uit het alledaagse leven: vruchten uit verre landen, bijzondere flessen, glazen, vazen, maar ook verwelkte bloemen, muziekinstrumenten, half opgebrande kaarsen, doodshoofden.... Etc. Waarom deden ze dat toch? Op het eerste gezicht lijken dit gewoon spullen. Maar zo gewoon waren ze niet. De schilders kozen heel bewust welke spullen ze samen gebruikten. Ze zetten de spullen in als een soort van beeld - taal, een beeld om een verhaal mee te vertellen, een boodschap mee over te brengen. Een soort code geheimtaal. Dit waren soms adviezen, soms waarschuwingen, soms gezegdes: Geniet van het leven (de dood komt er toch een keer aan.. Een bepaalde groep stillevens heten dan ook Vanitas van het woord 'nutteloosheid' of 'waardeloosheid'. Het gaat om een symbolisch kunstwerk dat de vergankelijkheid van het leven, de zinloosheid van plezier en de zekerheid van de dood toont. Dit soort beeldtaal maakt gebruik van symbolen: tekens die naar iets anders verwijzen. Onderzoeken <i>(Fase waarin we de kinderen laten uitproberen, ontdekken, delen, overnemen)</i> Opdracht: Maak met een groepje een foto van een eigen stilleven met een geheime boodschap of verhaal, een 'goed advies'. Daarbij onderzoeken jullie verschillende composities en kadreringen en standpunten. Welke boodschap, verhaal, advies kunnen jullie verzinnen die past bij onze tijd nu? Bedenk samen welke voorwerpen bij jullie boodschap/advies passen. Gebruik ervoor spullen van school en van thuis. Zet die op verschillende manieren nee. Hoe zet je die zo neer dat we jullie boodschap kunnen ontcijferen? Als jullie niets nieuws willen verzinnen gebruik dan een bestaand gezegde. Maak meerdere foto's van je stilleven. Maak foto's vanuit dichtbij (close-up), iets verder weg half-totaal of een totale
------------------------	--

	Onderzoek ook wat verschillende standpunten met de compositie doet? Fotografeer vanuit ooghoogte (even hoog dan het stilleven, vanuit een hoger standpunt (vogelperspectief), en vanuit een lager standpunt (kikkerspsectief). Waardoor wordt die foto spannender en je geheime boodschap duidelijker? Gebruik eventueel zaklampen om de symbolen goed in de spotlights. Uitvoeren <i>(Fase waarin leerlingen vaardigheden kunnen toepassen)</i> De eerste keer heb je verschillende verhalen uitgeprobeerd en met de manier van fotograferen geëxperimenteerd. Nu maken jullie de definitieve foto: Kies de boodschap en maak 3 foto's met verschillende standpunten en composities. Evalueren <i>(Fase waarin leerlingen zich bewust worden wat ze hebben geleerd en je hen dit leert verwoorden. Je plaats ontdekkingen en/of thema's in een grotere context)</i> De groepjes kiezen zelf maximaal 3 foto's (met verschillende standpunten en/of composities) die de geheime boodschap het beste vertellen. Kunnen de andere kinderen de verhalen/adviezen/boodschappen ontcijferen? Waarom komt de boodschap bij de ene foto over dan bij de andere?
--	---

Bijlage Beelden Stillevens

16de+17de eeuw

Vraag de kinderen bij de beelden:

Wat zien jullie?

Wat betekent dat voor jou? Wat vertelt het jou? Waar staat dit symbool voor?

Hoe zijn de voorwerpen neergezet?

Johannes Torrentius = Jan Simonsz 1614

B.v. bij dit schilderij:

Zien we

1. bladmuziek met liedtekst: 'Wat buten maat bestaat, int onmaats q[w]aat vergaat'. = Maat houden in het leven, net als bij het musiceren.
2. De breidel: in toom houden van je grootste verlangens / wensen
3. Drinkglazen: Welke verlangens zijn hier bedoelt? Roken en drinken?

Pieter Claesz, Vanitas, 1625

Geef eventueel de volgende achtergrondinformatie: Dit is een echt Vanitas schilderij.

[Vanitas - Wikikids](#) **Vanitas** komt van 'nutteloosheid' of 'waardeloosheid' en is een [thema](#) in de [kunst](#). Het gaat om een symbolisch kunstwerk dat de vergankelijkheid van het leven, de zinloosheid van plezier en de zekerheid van de [dood](#) toont. Het wordt vaak, maar niet altijd, gebruikt in [stillevens](#).

Geschiedenis

Vroeger waren er veel arme mensen die op straat leefden en rijken die heel veel geld hadden en de armen niks gunden. De rijken kochten zo veel mogelijk schilderijen om te laten zien hoe rijk ze waren. De schilders namen de rijken soms op de hak, door symbolen te verstoppen in het schilderij om aan te geven hoe zinloos het bestaan op de Aarde was.

Vanitas was een populair genre in de schilderkunst van de 17e eeuw in Nederland en Vlaanderen. Bekende meesters van het Vanitas-stillevens waren onder meer Jan Davidsz de Heem, Willem Claesz Heda, Pieter Potter en Pieter van Steenwyck.

Symbolen

In een schilderij met *vanitas* als thema zitten een heleboel symbolen. De symbolen verwijzen naar dingen die alle mensen meemaken of uiteindelijk overkomen. Zo staat er op zo'n schilderij bijvoorbeeld een doodshoofd, uitgedroogde, uitgebloeide bloemen en uitgedoofde kaarsen om aan te geven dat iedereen uiteindelijk [doodgaat](#). Verwelkende bloemen en rottend fruit symboliseren verval zoals veroudering. Muziekinstrumenten, zoals de [luit](#), liggen op het schilderij om de vluchtigheid van [muziek](#) aan te geven (nadat de laatste noot is gespeeld wordt het stil). Naast muziekinstrumenten duiden ook rook, horloges en zandlopers op de kortheid van het leven.

Adriaen van Utrecht, *Vanitas: Still Life with Bouquet and Skull*, c.1642.

Willem Claesz. Heda, *Stilleven met oesters, pronkschaal etc.*, 1594-1680

Wat zien jullie hier? ...Hebben jullie de scherven gezien? Wat zou dat kunnen betekenen?

Wist je dat citroen in die tijd een hele dure fruitsoort was in Nederland/Vlaanderen omdat die hier niet verbouwd kon worden...

Een belangrijke boodschap van dit soort stillevens was ook om enerzijds de rijkdom te tonen door dure materialen (zilverwerk, mooi glas, duur eten) etc te gebruiken. En anderzijds ons aan te herinneren er NU van te genieten, omdat het snel stuk kon gaan (zie de scherven..)of op kon zijn...

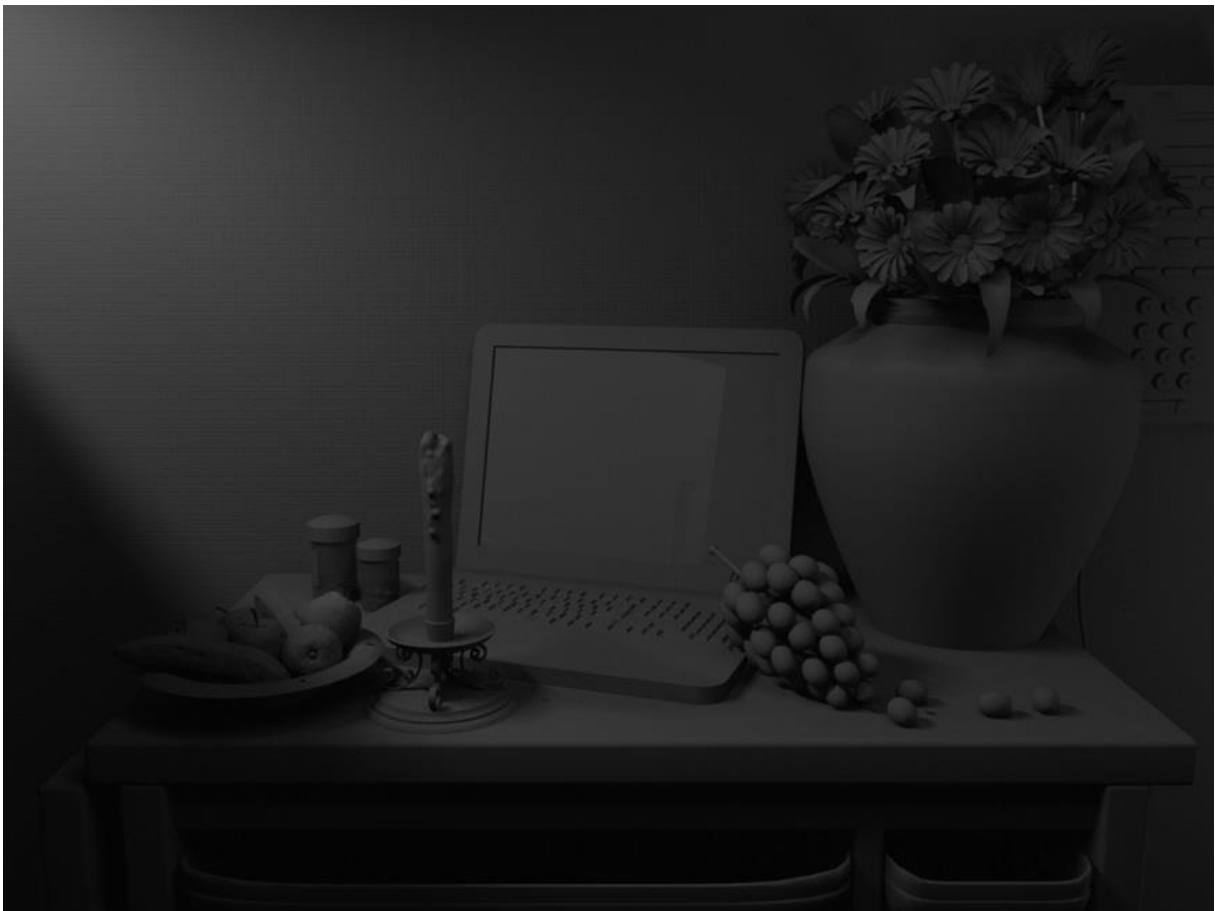
Hedendaagse stillevens:

Sam Taylor-Wood, *Stillife*, 2001, filmstill uit de film: http://www.ubu.com/film/tw_still.html

Wat zien jullie hier?

Wat zou dat kunnen betekenen?

Thijs Linssen, 2013

Wat zien jullie hier?

Wat zou dat kunnen betekenen?

Justin Reyes, *Still-life*, 2009

Wat zien jullie hier?

Wat zou dat kunnen betekenen?

Margriet Smulder, *Octopus*, 2004

Wat zien jullie hier?

Wat zou dat kunnen betekenen?

Louise te Poele, *Pearls Before Sheep*, 2014

Wat zien jullie hier?

Wat zou dat kunnen betekenen?